

Anknytningsteorins betydelse i relation till delaktighet i daghemsgrupper

En litteraturstudie

Fanny Lehtinen

Examensarbete

Socionom YH

2016

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Sociala området
Identifikationsnummer:	19016
Författare:	Fanny Lehtinen
Arbetets namn:	Anknytningsteorins betydelse i relation till delaktighet i daghemsgrupper
Handledare (Arcada):	Bettina Brantberg-Ahlfors
Uppdragsgivare:	
<p>Sammandrag:</p> <p>Syftet med detta examensarbete är att undersöka anknytningsteorins betydelse i relation till delaktighet i daghemsgrupper. Utgående från syftet är frågeställningen i min litteraturstudie följande: Är den tidiga anknytningen och det stöd föräldrarna fått, relevant då man talar om delaktighet i barngrupper på daghem/förskola? Vems anknytningsstrategier (barn/föräldrar/personal) påverkar hur delaktighet förverkligas? Resultatet visar att det är pedagogen som är grunden för förverkligandet av delaktighet och anknytningsteorin är relevant i den bemärkelsen att anknytningen påverkar pedagogens mentala arbetsmodeller och kapacitet till att förverkliga delaktighet. Det stöd föräldrarna får speciellt från familjen och den egna tron är viktig för en trygg anknytning och en trygg anknytning påverkar pedagogens motivering till studier inom området.</p>	
Nyckelord:	Anknytning, anknytningsbeteende, delaktighet, barns delaktighet, daghem/förskola/undervisning, socialpedagogik
Sidantal:	38
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social services
Identification number:	19016
Author:	Fanny Lehtinen
Title:	Attachment theory in relation to participation in kindergarten groups
Supervisor (Arcada):	Bettina Brantberg-Ahlfors
Commissioned by:	
<p>Abstract:</p> <p>The purpose of this study is to investigate the importance of attachment theory in relation to participation in kindergarten groups. Based on my purpose the aim with my literary study is the following: Is the early attachment and the support parents received, relevant when talking about participation in kindergarten/preschool? Whose attachment strategies (children / parents / staff) affects how participation is implemented? The result shows that it is the teacher who is the basis for the implement of participation and attachment theory is relevant in the sense that attachment behavior affects the educator's inner working models (IWM) and capacity to implement participation. The support parents receive especially from family and their faith is important for a secure attachment and a secure attachment affects the educators motivation for studies in the area.</p>	
Keywords:	Attachment, attachment behavior, participation, children´s participation, kindergarten/preschool/early education, social pedagogy
Number of pages:	38
Language:	Swedish
Date of acceptance:	

INNEHÅLL

1	Inledning.....	5
1.1	Syfte och frågeställning	5
1.2	Studiens avgränsning.....	6
2	Bakgrund.....	6
2.1	Min tidigare studie	7
2.1.1	<i>Möter verksamheten behoven.....</i>	<i>8</i>
2.1.2	<i>Medvetenhet om anknytningsteori .....</i>	<i>9</i>
2.1.3	<i>Blir behoven tillgodosedda? .....</i>	<i>10</i>
2.1.4	<i>Behov av någonting mer/annat samt kompletterande verksamhetsformer.....</i>	<i>10</i>
2.2	Förskolans läroplan i Esbo om delaktighet	11
3	Teoretisk referens.....	12
3.1	Anknytningsteori.....	12
3.1.1	<i>Definition av anknytning .....</i>	<i>13</i>
3.1.2	<i>Anknytning/omvårdnad.....</i>	<i>14</i>
3.1.3	<i>Självbilden utvecklas utgående från anknytningen .....</i>	<i>14</i>
3.1.4	<i>Förhållandet till föräldrarna resulterar i arbetsmodeller.....</i>	<i>15</i>
3.1.5	<i>Stressfyllda situationer sätter anknytningen på prov.....</i>	<i>16</i>
3.1.6	<i>Barn i daghemsålder .....</i>	<i>17</i>
3.2	Jaget/självbilden och interaktion	18
3.3	Grupper	19
3.4	Grupptänkande.....	19
3.5	Socialpedagogiskt synsätt.....	20
3.6	Socialpedagogen.....	20
3.7	Delaktighet.....	21
3.8	Anknytning och delaktighet - sammanfattning av kapitlet	22
4	Val av metod	23
4.1	Litteraturstudie.....	24
4.2	Urvalskriterier och datainsamling	24
4.3	Innehållsanalys.....	25
4.4	Etiska överväganden	26
5	Resultat	26
5.1	Sammanfattning	28
5.2	Resultat av innehållsanalys.....	28
5.2.1	<i>Stöd och trygghet .....</i>	<i>28</i>

5.2.2	<i>Utveckling, växande och lärande</i>	30
5.2.3	<i>Framtid och förutsättningar</i>	31
6	Analys	31
6.1	Resultaten i förhållande till tidigare forskning.....	33
7	Diskussion	35
Källor:	.....	37

1 INLEDNING

Det bemötande ett barn får i början av livet präglar synen på jaget. Den som får positiv uppmärksamhet och beröm får en positiv självuppfattning och god självtillit. Den som får negativ uppmärksamhet och otrevligt bemötande får en negativ självbild. Det är i första hand föräldrarna men också det nätverk barnen har runt sig som påverkar den självbild som ett barn formar av sig själv. ”Det är i förhållande till ett du som jag blir till” (Blomdahl & Eriksson 1998 s. 22). Det är möjligt att utvecklas hela livet och forma bilden av jaget.

Jag är intresserad av det komplexa förhållandet mellan barn och föräldrar och hur det påverkar våra relationer. I det Finska samhället finns det stödformer som hjälper föräldrar att komma närmare sitt barn och lära känna den nya familjemedlemmen. De stödformerna har jag skrivit om i ett tidigare examensarbete (Lehtinen 2009), nu kommer jag att undersöka om en trygg anknytning påverkar hur delaktighet förverkligas i daghemsgrupp.

Pedagogen/personalen, gruppen och barnet är tre komponenter i en daghemsgrupp. Jag kommer att gå djupare in på dessa områden och ta reda på hur anknytningsbeteende och barns delaktighet hänger ihop. Jag kommer att göra en litteraturstudie om anknytning och barns delaktighet för att se om jag hittar belegg för att en trygg anknytning påverkar delaktighet i en grupp.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med detta arbete är att ta reda på om det genom tidigare forskning går att hitta samband mellan en trygg anknytning till de första/tidiga anknytningspersonerna och hur delaktighet förverkligas i daghems/förskolegrupp.

Utgående från syftet är min frågeställning följande: Är den tidiga anknytningen och det stöd föräldrarna fått, relevant då man talar om delaktighet i barngrupper på daghem/förskola? Vems anknytningsstrategier (barn/föräldrar/personal) påverkar hur delaktighet förverkligas?

1.2 Studiens avgränsning

Studiens avgränsning föll ganska naturligt på grund av att jag använder mig av material från mitt förra examensarbete. Tanken är att koppla anknytning med socialpedagogik och framförallt delaktighet. Det handlar om barn i allmänhet, barn som är under skolåldern. I arbetet kommer jag att använda mig av både begreppen dagvård och förskola eftersom förskolan är en del av dagvården. Det är med avsikt som jag inte går djupare in på barn med särskilda behov. Det är i första hand allmänna förhållanden som studien berör, även om viss forskning berör barn med särskilda behov. Intresset för barns delaktighet har uppstått i samband med att Esbo stad uppdaterar sin läroplan och den nya baserar sig på socialpedagogiskt synsätt med delaktighet som pedagogisk bas.

2 BAKGRUND

I samband med mina socionomstudier år 2009 skrev jag ett examensarbete om olika verksamhetsformer som stöder anknytningen. Då en familj väntar barn och när babyn är född erbjuds det olika aktiviteter som medvetet eller indirekt hjälper föräldrarna att vara mer mottagliga för babyns anknytningsbeteende. Utgående från tidigare forskning valde jag 7 olika verksamhetsformer som på ett eller annat vis stöder anknytningen (Lehtinen 2009). I detta arbete fokuserar jag på barnet i dagvård och barnets förutsättningar för att känna sig delaktiga i dagvården/förskolan. Jag är intresserad av att gå ett steg vidare och undersöka hur anknytningen är relevant för barn i dagvården/förskolan. Jag hoppas på att hitta resultat som visar att det har en positiv effekt på barnen att de som spädbarn deltagit i någon av de 7 verksamheterna. Påverkar det att föräldrarna varit aktiva och lärt känna sin baby med hjälp av yttre aktörer hur ett barn i förskoleåldern är och fungerar i en förskolegrupp?

Barns delaktighet är ett begrepp som är aktuellt i Finland. Vår syn på pedagogik förändras och delaktighet är numera basen i förskoleverksamheten. Den nya läroplanen för förskola i Esbo bygger på pedagogik om barns delaktighet. Barnens eget initiativ, intressen och sätt att uttrycka sig ligger i fokus (Läroplan för förskoleundervisning i Esbo 2016). Barns delaktighet är inte någon självklarhet, barn behöver bli lärda vad det innebär att vara delaktiga säger Madsen (2001 s. 221). Vem, var och när lär sig barn delak-

tighet? Kommer att skriva om pedagogen, socialpedagogik och grupper såväl som anknytning och barns delaktighet för att försöka belysa dessa saker.

2.1 Min tidigare studie

Utgående från kapitlet ”Tidigare forskning” i lärdomsprovet ”Lär känna din baby, verksamhetsformer som stöder anknytningsprocessen” visade sig att vissa verksamhetsformer är bra för att underlätta anknytningsprocessen. Det handlar både om verksamhetsformer som stöder kvinnan i hennes nya roll som gravid och sedan mor, familjens nya struktur och babys förutsättningar. Fokus lades på sju verksamhetsformer: mödravård, förberedelsekurs, Doula-stödperson vid förlossningen, yoga för gravida, babymassage, babysimning och familjecafé. Gemensamt för dessa är att de ordnas i de flesta kommuner/städer och är lätta för blivande föräldrar att hitta. Det finns andra liknande verksamheter som kunde komplettera eller ersätta någon av de valda, tanken var att det skulle vara så stor spridning som möjligt på arbetssätt och mål med verksamheten. (Lehtinen 2009 s. 13-14)

Undersökningsgruppen bestod av representanter för verksamheterna, d.v.s. instruktören för babysim/baby massage/gravid yoga, verksamhetskoordinatör för Doula verksamheten o.s.v. Undersökningsgruppen kontaktades på förhand, endera via e-post eller per telefon. Efter att de samtyckt till intervju bestämdes en tidpunkt för intervju tillfället. Intervjuerna gjordes på varierande plats för att passa respondentens tidschema och möjligheter. Två intervjuer gjordes per telefon, på grund av långa avstånd. Samtliga intervjuer gjordes under tre veckors tid i november 2008. Alla som jag kontaktade var positivt inställda till temat och ställde gärna upp på intervju. (Lehtinen 2009 s. 23)

För att få mångsidiga svar och möjlighet att höra undersökningsgruppens egna tankar och idéer valdes kvalitativ undersökningsmetod. Frågeställningen lämpade sig bäst för en kvalitativ arbetsmetod som ger utrymme för fritt formulerade svar. Undersökningsgruppen lämpade sig för intervjuer på grund av antal. Kvalitativ metod ger möjlighet för varierande svar och passar till en undersökningsgrupp med varierande bakgrund. (Lehtinen 2009 s. 23)

I och med skrivandet av teoridelen framstod det vilka sorts verksamheter som på ett positivt sätt gynnar anknytningen och anknytnings möjligheter. Teorin underströk vikten av att stöda modern i sin nya roll redan under graviditeten, det indikerar att Mödrarådgivningen är en viktig del av vårdkedjan. Samt att Föräldraförberedelse kurser gynnar familjens involvering i förberedelse processen för det kommande barnet. Modern får redan under graviditeten en instinkt om att ta hand om sitt barn, därför vill hon motionera och sköta sin kropp på bästa vis, en motionsform som är anpassad specifikt för gravida är Yoga för gravida. Kvinnans intresse att få stöd av andra kvinnor ökar under graviditeten, de drar sig till andra gravida eller mödrar för stöd, råd och förståelse. För de kvinnor som inte har en man och/eller känner att de behöver ett extra kvinnligt stöd under graviditeten, förlossningen och/eller efter förlossningen, finns Doula- verksamheten i södra Finland och i Österbotten. Från tidigare forskning framstod det att beröring gynnar barnet och kontakten till föräldrarna stärks via t.ex. massage och/eller babysim. Ett spädbarn är redan från början en social varelse som stimuleras av ljudet och närvaron av andra människor, det kan tolkas som att barn liksom föräldrarna har ett behov av att komma ut och träffa andra, ett bra forum för nyblivna föräldrar är Familjecafé. (Lehtinen 2009 s. 13-22)

2.1.1 Möter verksamheten behoven

Blivande föräldrar står inför en ny uppgift, att ta hand om ett barn. På vägen dit möter de automatiskt mödrarådgivningen och beroende på kommunens resurser erbjuds de att gå en familjeförberedande kurs. Under graviditeten får modern stöd och vägledning samt familjen får öva sig och förbereda sig inför förlossningen och det kommande barnet. För de som känner att de behöver lite extra stöd finns Doula –verksamheten som ett alternativ. De mammor som är aktiva kan Yoga vara en bra motionsform under graviditeten. När barnet är några månader gammal kan familjen besöka familjecafé, gå på babysimning eller/och babymassage. (Lehtinen 2009 s. 37)

Den sociala kontakten understryks som en utav de viktigaste aspekterna i alla utom en av verksamhetsformerna. Att föräldrarna har ett behov av att träffas och få stöd av varandra kom tydligt fram som en delmålsättning för flera av verksamhetsformerna. Det är en tid då mycket förändras och att ge utrymme för att ventilera dessa tankar gynnar

hela familjen. På en del ställen får familjerna önska samtalsämnen och föreläsare. Gemensamt för dessa sju verksamhetsformer är att de är riktade till flera familjemedlemmar, inte bara en individ från familjen har nytta av aktiviteterna. De arbetar med familjedynamiken från början, en del redan före bebisens födelse. (Lehtinen 2009 s. 37-38)

2.1.2 Medvetenhet om anknytningsteori

På frågan om informanterna känner till anknytningsteorin svarade fyra stycken ”ja”, två svarade ”nej”, medan en var osäker. Skribenten förklarade kort vad anknytningsteori innebär innan följdfrågan, om det är något de medvetet arbetar enligt ställdes. På den frågan kom det varierande svar. Det märktes tydligt vem som var insatt i målsättningen och verksamhetsplanen för det de själva arbetade med. Det var en som medgav att det kunde stå mer om anknytning i målsättningen. Hon hade helt enkelt inte sett på det på det viset. Deras verksamhet stödde omedvetet anknytningen. Samtliga verksamhetsformer stöder anknytningen: fem av dem gör det medvetet medan två omedvetet stöder anknytningen. (Lehtinen 2009 s. 38)

Det finns ett samband mellan vilka verksamhetsformer som medvetet stöder anknytningen och i vilket skede föräldrarna kommer i kontakt med verksamheten. Mödravården och förberedelsekurser är kommunalt ordnade verksamheter som funnits i vårt samhälle många år. Det kan tolkas så att anknytningen är en så självklar del av verksamheten att de som arbetar där inte ser det som en skild process. De stöder anknytningen genom att stöda modern och fadern inför förlossningen och deras nya liv med en baby. Verksamhetsformerna Doula, Yoga för gravida och babymassage är verksamhetsformer som har uppkommit för att trygga anknytningen. Verksamhetsformerna har som grundprincip att finnas till och hjälpa de familjer som är i behov av lite extra stöd. Det betyder inte att det behövs en remiss eller en diagnos för att uppsöka verksamheten. Babysimning är en verksamhetsform som eventuellt grundades för att stöda anknytningen, men som i dag är ett populärt sätt att umgås med sin baby. Desto äldre barnet blir, desto mindre blir behovet av att stöda anknytningsbeteendet. Därför kan man tolka att verksamhet som familjecafé inte medvetet stöder anknytningen. All verksamhet riktad till föräldrar och barn, under barnets uppväxt kan tolkas som stödande för anknytningen. (Lehtinen 2009 s. 38-39)

Några av informanterna arbetar väldigt konkret med anknytningsbeteenden, såsom att öva ögonkontakt, beröring och att läsa barnets signaler. Ledarna fungerar som handledare och hjälper föräldrarna att läsa barnets språk genom att ifrågasätta reaktioner på olika stimuli. De som hade verksamhet riktad främst till familjen innan förlossningen, såg samtalet och accepteringen av graviditeten och den nya situationen som en stor del av den kommande anknytningen. (Lehtinen 2009 s. 39)

2.1.3 Blir behoven tillgodosedda?

Behoven som blivande familjer eller nyblivna familjer känner varierar stort. Frågan ”Blir familjens behov tillgodosett?” ställdes därför öppet och med utrymme för ett anpassat svar. I vissa fall förtydligade skribenten vad som menades och gav exempel på vad andra hade svarat i förhållande till deras verksamhet. I de flesta fall rörde det sig om ett behov av att få träffa andra människor, känna samhörighet och aktiveras utanför hemmet en stund. Genom att ta upp saker till tals stöds familjen, de får utrymme att reflektera över den nya situationen. Detta kan ske via information, öppna diskussioner, aktiviteter eller bara genom att ge utrymme för familjen att interagera. (Lehtinen 2009 s. 39)

Om behoven blir tillgodosedda var en svår fråga att svara på ansåg tre stycken av informanterna. De tyckte att det var svårt att mäta tillfredsställda behov. Dessutom varierade behoven mellan de olika verksamhetsformerna. Fyra informanter hade helt klart för sig vad klienternas behov var och de var övertygade om att behoven blev tillgodosedda. De har fått positiv feedback från klienterna eller så hade de en så pass öppen och rak kommunikation att de visste vad klienterna tycker och tänker. (Lehtinen 2009 s. 39)

2.1.4 Behov av någonting mer/annat samt kompletterande verksamhetsformer

Behovet att stöda papporna har varit aktuellt i medier. Det var flera av informanterna som tog upp detta och poängterade vad de gör för pappornas delaktighet. På en liten ort är det svårt att få underlag för kurser. På finska ordnas kompletterande eller ersättande

verksamhet. Flera upplevde det svårt att svara på frågan, för de tyckte att deras verksamhet fungerar på bästa sätt. (Lehtinen 2009 s. 40)

På frågan om informanterna känner till någon annan verksamhet som kompletterar den verksamhet de håller på med, svarade alla med eftertanke. De flesta nämnde babymassage, babysim och rådgivningen. En räknade upp hela vårdkedjan i fall att det uppstår problem i familjen och poängterade att hon var noga med att alla i vårdkedjan känner till hennes verksamhet. Annan verksamhet som nämndes var Mannerheims barnskyddsförbund, Folkhälsan, församlingen, caféverksamhet och ”kom i form efter förlossningen” –gympa. De flesta informanter svarade med att räkna upp verksamheter som påminner om den egna verksamheten, t.ex. de som har verksamhet riktad till barn räknade upp andra verksamhetsformer riktade till barn, inte till gravida. (Lehtinen 2009 s. 40)

2.2 Förskolans läroplan i Esbo om delaktighet

Esbo stads värdegrund bygger på fyra olika komponenter; alla barn är unika och värdefulla, rätt att lära sig, kulturell mångfald är en rikedom och nödvändigheten av en hållbar livsstil. Spjälkar man upp dessa områden märker man att barnet är i fokus och barnens delaktighet understryks på alla delområden. ”Barnets individualitet respekteras och aktivitet beaktas i planering, förverkligandet och utvärderingen.” ”Barnens rätt att bli hörda, sedda, tagna i beaktande och förstådda som individer och som medlemmar i gruppen.” ”Barnets rätt att bilda sin egen uppfattning om sig själv och världen samt att få stöd i sin utveckling”. (Läroplan för förskoleundervisning i Esbo 2016)

Läroplanen tar i beaktande att barn lär sig på olika sätt och har olika utgångslägen vad gäller erfarenheter, kultur och uppfostran. Esbo strävar efter att barnen själva skall vara aktiva och lita på sina möjligheter som lärande individer. Det uppnår man då barnens tidigare erfarenheter tas i beaktande och nya kunskaper har anknytning till barnens vardag. Det viktigaste är inte innehållet i undervisningen, utan att arbetsätten i förskolan, hur lärmiljöerna är utformade och hur barnets lärande och välbefinnande stöds påverkar utvecklingen av mångsidig kompetens. Kompetenserna är uppdelade i sex olika kategorier; Förmåga att tänka och lära sig, kulturell och kommunikativ kompetens, vardagskompetens, multilitteracitet, digital kompetens samt förmåga att delta och påverka. Di-

gital kompetens genomsyrar alla dessa sex områden. (Läroplan för förskoleundervisning i Esbo 2016)

Då verksamhetskulturen utvecklas är det viktigt att barns och vårdnadshavares erfarenheter och åsikter utnyttjas. Samarbete, gemensamt ansvar och delaktighet skall stödas i verksamhetskulturen. Barnen skall få erfarenhet av att vara delaktiga genom att deras idéer tas i beaktande, de får vara med och fatta beslut, genomföra och utvärdera aktiviteter. Och på så vis lära sig gemensamt ansvar. (Läroplan för förskoleundervisning i Esbo 2016)

3 TEORETISK REFERENS

I min teoretiska referens är utgångsläget socialpedagogiskt synsätt. Delaktighet och anknytningsteori utgör huvudpunkterna i mitt arbete och för att koppla ihop dessa områden tar jag upp socialpedagogens roll, jagets utveckling och gruppdynamik.

3.1 Anknytningsteori

Mor och barn skapar vanligen under den första veckan av babyns liv ett band som gör att de hör ihop. Detta band etableras vid första beröringen, vid amningen eller i vissa fall först när de kommit hem från sjukhuset. När mor och barn börjar lära känna varandra sker det inom babyns tidsramar. Barnet är den som startar eller drar sig ur interaktionen enligt sin egen förmåga, medan en lyhörd mor anpassar sig enligt barnets rytm. Modern formar sig efter babyns humör genom att prata milt och använda lugna rörelser medan hon iakttar babyns rektioner. De utvecklar tillsammans en dialog, som ger stor njutning och effektiverar deras samspel. Barn har kapaciteten att utveckla ett socialt samarbetsvilligt sätt, i vilken utsträckning de gör det avgörs av hur de blir bemötta. (Bowlby 1994 s. 23-26)

Ett organiserat mönster av anknytningsbeteende visar sig när babyn är över ett halvt år, men redan för det visar barnet respons på interaktion. I början är det endast via gråt som barnet kan visa att han/hon är i behov av någonting, och genom att vara lugn visa att han/hon är tillfredsställd. Under barnets andra sexmånadersperiod, har barnet kapacitet

till att utveckla den kognitiva kapacitet som krävs för att hålla kvar modern i tankarna när hon inte är i närheten. Denna förmåga är grundläggande för att anknytningsbeteendet skall utvecklas som ett organiserat system där barnet urskiljer en modersgestalt och dennes tillgänglighet. (Bowlby 1994 s. 152-153)

Grunden till psykisk hälsa och personlighetsutvecklingen kan spåras från det komplexa förhållandet till modern och familjen under de tidiga levnadsåren skrev Bowlby i en rapport för WHO 1950 (Broberg m.fl. 2006a s. 40). Han ansåg att det var föräldrarnas attityd till och sätt att ta hand om sitt barn som var avgörande för barnets känslomässiga utveckling. Det finns många olika sätt att sköta sitt barn, och sättet det görs ger tydliga följder. Evolutionsbiologin hjälpte Bowlby att förklara varför anknytningssystemet utvecklats. (Evolutionsbiologin baserar sig på att människan har utvecklats under de senaste 6 miljoner åren från de stora aporna.) Begreppet anknytningssystem avser hur olika enskilda beteenden samordnas för att underlätta för barnet att upprätta och fortsättningsvis upprätthålla fysisk närhet till föräldern och utforska världen under rimligt säkra betingelser. Med anknytningsbeteende menas beteenden som gör det lättare för barnet att upprätthålla fysisk närhet till föräldrarna, genom leenden, gråt eller uppsträckta armar mot föräldrarna. Babyn är oförmögen att precisera vad han/hon vill, föräldrarna försöker att tolka spädbarnets uttryck och det är detta samspel som är grunden till anknytningens utveckling. Anknytning är en varaktig inre representation av relationen till föräldrarna som framkallar en tendens att söka dennes närhet vid stress. Det är en kontinuerlig process som påbörjas redan under graviditeten, är som starkast vid ett års ålder men varar livet ut. Det är en utav våra starkaste känslomässiga relationer. (Broberg m.fl. 2006 s. 53-55, 68)

3.1.1 Definition av anknytning

Anknytningen handlar om känslomässiga band och en lång fast förbindelse över en längre tid, riktas mot en specifik individ som inte är utbytbar, som kännetecknas av att personerna söker sig till varandra för närhet och innebär att personerna inte vill separera från varandra. Det behöver inte vara någon utav de biologiska föräldrarna, men någon som tar sig an föräldrarollen. Det som slutgiltigt definierar anknytningsrelationen som trygg är att den som är anknuten söker både trygghet, tröst och beskydd hos sin anknyt-

ningsperson. Viktigast av allt är att barnet också mottar känslan av trygghet. Detta är Bowlbys tankar om vad som definierar en trygg anknytning. (Broberg m.fl., 2006 s. 55-56)

3.1.2 Anknytning/omvårdnad

Föräldrarna är inte anknutna till sitt barn på samma sätt som barnet till föräldrarna. Föräldrarna utvecklar omvårdnadsmönster, de tar hand om sitt barn. Anknytningssystemet och omvårdnadssystemet är båda distinkta beteendesystem. Föräldrarna hör sitt barn gråta och svarar på signalerna med att tala lugnande, omfamna barnet, lyfta upp barnet eller liknande. Det är ett förhållande där barnet får och föräldrarna ger. Anknytningsbeteendet skall heller inte förväxlas med behovet av relationer till andra människor, som kan omfatta många olika individer medan anknytningsbeteendet riktas mot få utvalda personer. Att vara sällskaplig hör till människans beteende, vi är ”sociala djur” och redan små barn är intresserade av socialt samspel med andra. Sällskapligheten hjälper barnet att utvecklas och lära sig nya saker och förutsatt att anknytningen är trygg, vågar barnet utforska världen. Det är inte bara under de första levnadsåren som anknytningen är central, Bowlby och hans kollega Ainsworth ansåg att det var en naturlig, hälsosam aspekt av det mänskliga beteendet under hela livscykeln. (Broberg m.fl. 2006 s. 57-59)

Moderns eget anknytningsmönster spelar en stor roll för hur mamman svar på barnets anknytningsbeteende. Så som mamman blivit omskött, på samma vis sköter hon sitt barn. En otrygg anknytning i moderns barndom kan visa sig under graviditeten genom bristande förmåga att visa ömhet för det kommande barnet. Men graviditeten är också en tid då mamman mognar och lär sig acceptera situationen, möjligheten att bryta sitt eget mönster finns. Moderns självreflekterande förmåga kan hjälpa att stoppa överföringen av affekter från en generation till nästa. Se barnet som en egen individ med behov, förmåga, känslor och önskningar. (Brodén 2004 s. 45-46)

3.1.3 Självbilden utvecklas utgående från anknytningen

Situationer när barnet t.ex. är rädd eller ledsen aktiverar anknytningssystemet, sättet anknytningspersonerna reagerar och beteendet gentemot barnet fungerar senare som arbetsmodell för liknande situationer senare i livet. Barnet speglar sig i anknytningsperso-

nernas beteende för att utveckla sin självbild. Svarar anknytningspersonerna för det mesta på barnets rädsla, lär sig barnet att situationen kan lösas med hjälp av anknytningspersonerna. Därav uppstår en trygghetskänsla av kontinuitet. Oberoende av orsaken till att barnet är ledsen kommer fysisk närhet från anknytningspersonerna att förbättra situationen i någon mån. Anknytningssystemet kan ibland falla i viloläge förvånansvärt snabbt efter att barnet mottagit fysisk beröring och blivit lugnad och barnet återgår till att leka. Barnet bör uppmuntras, av anknytningspersonerna, när de utforskar sin omgivning och dess egen förmåga bejakas. Om barnet ständigt blir hindrat i sina försök utvecklas inte en positiv bild av den egna förmågan. Konsekvensen blir ofta att barnet inte söker sig till anknytningspersonerna även i en farlig situation där anknytningssystemet vanligen aktiverats. Om barnet inte får konsekventa svar på sitt anknytningsbeteende kan konsekvensen bli att barnet inte vågar utforska sin omgivning och i stället alarmerar fara i onödan och klänger sig fast vid anknytningspersonerna. (Broberg m.fl. 2006 s. 104-105)

3.1.4 Förhållandet till föräldrarna resulterar i arbetsmodeller

Första delen av babyens liv handlar om att försöka känna igen föräldrarna. Babyen använder alla sina sinnen till att orientera sig i denna nya miljö, medan föräldrarnas största uppgift är att hålla barnet vid liv. När barnet är ungefär tio veckor börjar den kunna koppla ett visst beteende med ett visst resultat och det räcker inte mera med att vem som helst tröstar. Det sociala samspelet ökar och barnet blir mer och mer aktivt i kontakten till föräldrarna. När barnet börjar kunna röra sig krypandes kan visst ett beteendemönster iakttas; barnet rör sig så att föräldern är i närheten och kan användas som tillflykt om något oroar barnet, barnet följer efter föräldern, går tillmötes om föräldern närmar sig och barnet klänger på föräldrarna i t.ex. skrämmande situationer. Föräldrarnas sätt att reagera och agera i situationer där barnet känner sig osäker får konsekvenser för hur anknytningen till föräldrarna utvecklas. Föräldrarna signalerar att ”det är ingen fara” och tillsammans med barnet utforskar situationen, då lugnar sig barnet och kommer fram till att allt är ok. Om föräldrarna i stället skjuter bort barnets känslor och kallar barnet en fegis, balanseras inte barnets trygghet och nyfikenhet. Föräldrarna och barnets samspel formas till inre representationer som formar kommande arbetsmodeller. (Broberg m.fl. 2006 s. 159-166)

Förhållandet till två föräldrar varierar, föräldrarnas beteende gentemot barnet är sällan identiskt, där av utvecklas två olika typer av relation till dessa vårdare. Dessa relationer fungera som arbetsmodell för olika anknytningsförhållanden, i senare skede av livet kommer dessa modeller att fungera i vänskapsrelationer och kärleksförhållanden. Också nyare anknytningsrelationer som kommer senare i livet påverkar hur modellerna utvecklas och omstruktureras. Det är en levande process som förändras i takt med livet och livs erfarenhet. (Broberg m.fl. 2006 s. 131-133)

3.1.5 Stressfyllda situationer sätter anknytningen på prov

Hur trygg anknytningen är tydliggörs om man iakttar barnets reaktion när modern lämnar rummet och sedan kommer tillbaka. Följande resultat bygger på en studie gjord av Ainsworth m.fl. 1978 (Bowlby 1994 s. 26). Det är en stressfylld situation för barnet att bli lämnat, händelseförloppet speglar stabiliteten i förhållandet mellan mor och barn. Barnets reaktion visar en trygg anknytning, undvikande anknytning, ambivalent anknytning eller desorienterad anknytning, varav de tre sista tyder på en otrygg anknytning. Ett tryggt barn välkomnar modern och söker aktivt kontakt med henne när hon återvänder. Medan ett barn som visar undvikande anknytning söker sig ofta till andra vuxna för stöd och närhet och i återföreningsskedet med föräldrarna reagerar barnet likgiltigt och/eller rentav undvikande. Ambivalent anknytning visar sig i barnets svårigheter att separera från föräldrarna, litet intresse för att utforska och vid återförening reagerar barnet ömsom med ömhet, ömsom med slag, sparkar och våldsamheter. Barnet uppfattar föräldrarna som oförutsägbara vilket bidrar till barnets känsla av hjälplöshet och oförmåga att påverka situationen. För barn med desorienterad anknytning bygger samspelet på rädsla, anknytningspersonen är den som skall ge beskydd men tillika är det de som ger upphov till rädsla. Resultatet blir stor förvirring och en oförmåga att skapa arbetsmodeller som ger förutsättningar att utvecklas normalt. (Brodén, 2004 s. 38-40)

Vem barnet väljer att knyta an till är inte slumpmässig, det är format av en hierarkisk ordning. Den person som varit den mest fasta punkten i spädbarnets liv är den som är högst i hierarkin, ofta är det modern men inte nödvändigtvis. Det avgörs delvis av vem som tar det huvudsakliga ansvaret i omvårdnaden. Också vem som sköter barnet nattetid

inverkar stort på barnets anknytningsbeteende, p.g.a. att barn är mera skyddslösa nattetid och vem som tröstar spelar en större roll. Hur många individer som ryms med i ett barns anknytnings hierarki beror på hur många som barnet har en nära och framförallt regelbunden relation. Det rör sig vanligen om en till fem människor. (Broberg m.fl. 2006 s. 169-170)

3.1.6 Barn i daghemsålder

De första levnadsåren till tonåren är en tidsperiod som psykologisk forskning inte studerat i stor utstäckning utgående från anknytningsteori. Fokus har mera legat på lekutveckling, jag utveckling och kognitiv utveckling. Det betyder inte att det inte är viktigt med en god anknytning i denna ålder. Tvärtom är det nu som barnen kan röra sig längre bort från föräldrarna och deras anknytningsrelation är mer på barnets ansvar. Det sker en gradvis förändring från instinktmässig separationsreaktion då spädbarnet inte ser sina föräldrar till att de kan vara separata över en längre tid. En fyraåring kan tack vare sin kognitiva förmåga se sin egen önskan i förhållande till föräldrarnas önskan och på så vis komma fram till en gemensam lösning, det kallade Bowlby för målkordinerat partnerskap. För att barnet skall klara av det behövs fem förmågor: förståelsen att anknytningspersonen har känslor, att anknytningspersonen har egna visioner även sådana som skiljer sig från barnets egna, att kunna på basen av tidigare erfarenheter förutse vad anknytningspersonen kommer att göra, att kunna avgöra vad som skiljer sig i det egna och anknytningspersonens perspektiv och slutligen förmågan att påverka anknytningspersonens mål och beteende utifrån sin kunskap om dennes mål. (Broberg 2007 s. 229-234)

Om barnet har en trygg, otrygg eller ambivalent anknytning visar sig i vardagliga situationer även på daghem. Då ett barn känner sig säker på att dess anknytningspersoner finns till hands direkt eller indirekt, kan hen utforska världen mera fritt. Den trygga basen från familjen har gett barnet självförtroendet att acceptera sig själv som hen är. Det betyder inte att barnet inte testar gränser och gör saker som inte är acceptabelt. Vid fyra års ålder har ett barn med trygg anknytning en inre övertygelse att hen hör ihop med föräldrarna och att de berättar om de far någonstans och hur barnet skall få kontakt. D.v.s. barnet förstår att deras samhörighet inte bryts även om de är åtskilda fysiskt. Ett barn med trygg anknytning har självförtroendet att själv ta sig an problem och då hen

stöter på svårigheter ta hjälp av vuxen. Ett barn med ambivalent anknytning blir lättare gnällig/arg och kämpar mera mot föräldrarna än problemet. Vårt anknytningsmönster påverkas av de vi möter och speciellt det bemötande vi får under de första levnadsåren. Konsekvensen blir att anknytningen som varit relationsspecifik och lätt påverkad, anses utvecklas till ett personlighetsdrag i takt med att barnet växer och blir äldre. (Broberg 2007 s. 234-247)

3.2 Jaget/självbilden och interaktion

Då barnet börjar koppla sig själv till ett namn och benämna sig själv uppstår den egna identiteten. Identiteten formas av de människor som finns i barnets närhet. Barnet övar på att förstå sin omgivning genom att leka, rollekarna utvecklas till sociala spel där barnen övar förutse andras handlingar och för att det skall vara möjligt måste barnet ha förmågan att sätta sig in i andras situation. Stensmo (1991 s. 74) anser att *detta rollövertagande är det centrala inslaget i socialisationsprocessen* då han återger Meads tankar om generaliserande anden. Mead anser att en handling genomgår fyra olika faser. Första fasen är impulsfasen, som baserar sig på biologiska grunder så som hunger, törst och sexual drift. Då man känner impulsen är ”jaget” aktivt och man blir medveten om vad som händer d.v.s. går in i fas två varseblivningsfasen. Nästa fas är manipulations- eller genomförande fasen och för att kunna genomföra detta stadium krävs att man kan gå utanför sig själv och det är ”mig” d.v.s. det aktiva jagets reflekterande instans som ser tillbaka på tidigare erfarenheter och använder sig av de erfarenheterna för att föra vidare till fullbordandefasen. Mead beskriver ”mig” som jagets kontrollinstans.

De första levnadsåren är det kärnfamiljen som i största utsträckning präglar barnet och dess identitet och självuppfattning. Det bemötandet sätter grunden för vilka erfarenheter barnet lägger som bas i handlingsfas tre. Barn leker de roller de ser och använder sig av det bemötande hen erfarit för att avgöra hur de skall hantera sociala situationer. Har barnet mött positiv uppmärksamhet och vänlighet kan hen forma en positiv självbild. Medan ett barn som möter negativ uppmärksamhet får dålig självtyllit. Människan får ständigt nya erfarenheter och dessa nya erfarenheter kan bli en ny bas för genomförande fasen. Det betyder att en dålig start i livet inte behöver betyda att den negativa självbilden är ett faktum, tvärtom utvecklas den hela livet (Stensmo 1991 s. 74-75).

3.3 Grupper

En grupp består av medlemmar, normer, roller, maktfördelning, kommunikation och relationer. De är alla tätt sammankopplade och lever i förhållande till varandra. En grupp har ofrånkomligt regler och dessa regler skapar en norm som bidrar till att ett förutsägbart beteende uppstår. Dessa regler är inte statiska, de formas av dess medlemmar och handlingar i vardagen. Formella normer är de nedskrivna regler som finns i gruppen, de finns ofta nerskrivna och har tydliga konsekvenser om man bryter mot dem. Medan informella normer är oskrivna regler som alla förväntas följa t.ex. när är en lek-sak ledig eller upptagen även om den är på golvet. Om någon bryter om de informella reglerna kan straffet vara att gruppen stöter ut personen och den måste kämpa för att bli accepterad och det kan ha stor betydelse för samvaron i gruppen. Det finns vissa förutsägbara roller och en rollstruktur mellan dem samt en maktfördelning som förstärker rollerna. Det kan vara könsroller, lärare-elev, rollgestaltningar så som ”clownen”, ”tyster”, ”butter” eller kopplat till statusen i gruppen. Maktfördelningen kan ha en formell och en informell struktur. Formellt är det en person som är ledaren och har den avgörande rösten. Men informellt kan det vara någon helt annan som tagit det beslutet. Det kan vara ålder eller erfarenhet som påverkar den informella statusen. Varje grupp har en kommunikationsstruktur som de använder sig av samt ett gemensamt mål. Målet kan bestå av en önskan att hålla ihop och arbeta tillsammans och kan vara en stor faktor i hur väl gruppen fungerar. (Angelöw & Jonsson 1990 s. 134-139)

3.4 Grupptänkande

Målet är att skapa en grupp där alla vågar säga sin egen åsikt och som inte styrs av att vilja följa majoriteten. Angelöw & Jonsson (1990 s. 144-147) tar fram fyra stycken faktorer som inverkar på detta. Först och främst *individens själv- och kompetensuppfattning*. Om vi har dålig självuppfattning har vi lättare att följa gruppsycket och har vi dålig kompetensuppfattning litar vi inte på oss själva och sätter tilliten till våra gruppmedlemmar. *Situationen* är en faktor som verkar avgöra om det finns trygghet att lita på sig själv. Om det är stressig är chansen större att vi handlar enligt majoriteten och gör så som andra. *Gruppens kultur* vad är sammansättningen för gruppen, vad är det som binder individerna samman och vad är det gemensamma beteendet för gruppen. Grupp-

trycket hänger starkt ihop med gruppkulturen och den fungerar som en *social kontroll* som reglerar belöning och straff, roller i gruppen, uppskattning och utfrysning. Grupp-tänkandet kan uppstå i vilken grupp som helst där det uppstår en känsla av samhörighet. För att underlätta att alla vågar framföra sin egen åsikt kan det hjälpa att ledaren inte säger sin åsikt först, att det finns några utomstående med då beslut skall fattas, att varierande idéer uppmuntras utan att idéerna värderas och att göra gruppen medveten och att det är okej att tycka olika.

3.5 Socialpedagogiskt synsätt

Vi existerar i förhållande till de som finns i vår närhet och anpassar oss enligt den grupp vi befinner oss i. Socialpedagogik utgår från ett psykosocialt synsätt där människans dubbla verklighet individuell och kollektiv används. Enligt Stensmo (1991 s. 9) är vi psykiska såväl som sociala varelser som i en grupp fungerar parallellt och individuellt. I en grupp är vi oss själva, i förhållande till andra i människor i gruppen. Barn känner av gruppens dynamik och anpassar sin egen energi i viss mån till gruppens energi och puls. Människan formas av sin sociala omgivning, i vilken utsträckning hen har möjlighet att utvecklas har att göra med biologiska arvsfaktorer.

3.6 Socialpedagogen

Vägleda lärande är en pedagogens primära uppgift. En socialpedagog vägleder social inläring, med fokus på mötet mellan människor (Stensmo, 1991 s. 18). Socialpedagogiska tankar döljer sig ofta bakom begreppet fostran. Stensmo efterlyser att en tydligare riktlinje skulle läggas för den emotionella/affektiva och den personliga/sociala inläringen. Att även dessa två områden skulle få en plats i läroplanen med tydliga mål, metoder och läromedel. Det skulle skapa bättre förutsättningar för elever att handskas med sina sociala resurser och livssituation.

Grupppanda, grupptryck, gruppnormer och gruppleaderskap är socialpedagogens hante-ringsutmaning. Det kan förändra en elevs personlighet och sociala ställning hurvida en pedagog hanterar olika situationer (Stensmo 1991 s. 19). Socialpedagogen är den som

förenar pedagogik och socialarbete och de olika professionerna kompletterar varandra och skapar en miljö där barn har bra förutsättningar att växa enligt sin fulla potential.

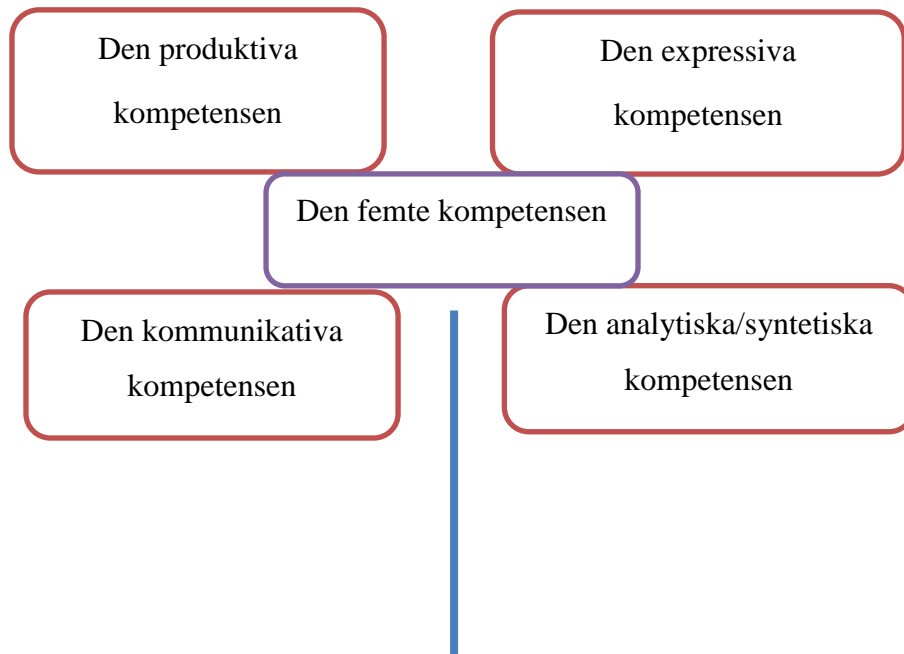
3.7 Delaktighet

En annan av pedagogens utmaningar ligger i att skapa förutsättningar för aktiviteter som är gemensamma och inte bara ena partens intresse. Madsen (2001 s. 220-221) beskriver en aktivitets produktivitet som; inte främmandegjord (d.v.s. det är någonting som intresserar och ligger nära till hands), har ett högt kommunikativt innehåll och att produkten uppfyller behov. Det betyder att gruppen varit delaktig i att fatta beslut, göra upp en plan, utfört arbetet och slutligen känna sig delaktig i slutresultatet. Madsen (2001 s. 221) understryker att det inte är en slutgiltig produkt som är det viktiga, utan även att öva sociala relationer, förståelse, inlevelse, samarbete och gemenskap. Slutresultaten bör vara någonting som deltagarna kan identifiera sig med och som kopplas till deras förmågor och kompetenser.

En socialpedagogs förutsättning för att lyckas med delaktighet är pedagogens förmåga att använda sig av de fyra kompetenserna. Madsen (2001 s. 226-235) redogör fyra centrala kompetenser som tillsammans bildar den femte kompetensen.

- Produktiv kompetens innefattar pedagogens förmåga att skapa, manuella färdigheter, produktivitet och anpassning och omformning till omgivningen.
- Analytisk och syntetisk kompetens, socialpedagogen strävar efter att hitta klarhet i yttre fenomen, snarare än att finna sanningen på grund av att den verklighet vi söker klarhet i kommer alltid vara för stor för att förstå.
- Expressive kompetens förutsätter att socialpedagogen kan sätta sig in i andras tankebanor inte bara genom att kommunicera via tal, utan genom att uppleva.
- Kommunikativ kompetens är inte enbart pedagogens förmåga att kommunicera det är även insikt i sociala samspel och de normer som föds i gruppen.

Används dessa kompetenser på ett integrerat sätt i verksamheten kallas den förmågan den femte kompetensen och den betecknas som den viktigaste eftersom det är i den gemensamma samverkan den enskilda kompetensen får sitt fulla bildningsvärde.

Figur 1. Visualisering av Madsens fem kompetenser

3.8 Anknytning och delaktighet - sammanfattning av kapitlet

Trygg anknytning förutsätter att det är trygga vuxna som tar hand om barnet. Det börjar med föräldrarna och deras attityd till sitt eget barn och det bemötande barnet får hemma. Innan barnet har format en koppling till jaget har barnet anknytit till vuxna i sin närhet och den anknytningen i sig basen till hur jaget formas. Erfarenheter i tidig ålder baserar sig på babyns instinkter och föräldrarnas handlingsfaser d.v.s. hur väl föräldrarna kan ta emot barnens signaler. Barnet utvecklar arbetsmodeller på basen av sina erfarenheter. Barnet utvecklas och förändras i relation till de människor hen möter och i vilka grupper hen är en del av. I en daghemsgrupp påverkas alla av gruppdynamiken, barnets självkänsla spelar en stor roll för vilken roll i hierarkin hen får (Angelöw & Jonsson 1990 s. 134-139). Självkänslan påverkas av ditt anknytningsbeteende. Den rollen barnet får/tar i daghemsgruppen kan leva med länge i barnets uppväxt beroende på hur pedagogen hanterar gruppen. Barn med trygg anknytning har större förutsättningar för att känna sig

delaktiga i en daghemsgrupp på grund av att de har övat socialt samspel, de kan avgöra hur andra kommer att agera, förstå andras mål och visioner.

Delaktighet är att starta från barnens intresse och nivå, det är inte att producera en slutgiltig produkt utan samarbete, förståelse och gemenskap. Om pedagogen besitter Madsens (2001 s. 226-235) fem kompetenser finns det goda förutsättningar för att barnens fulla potential skall komma till rätta och barnet känner sig delaktig i daghemsgruppen. Pedagogen utgår från att vara en handledare som väcker nyfikenhet för mera kunskap, inte genom att ge svar utan genom att ställa frågor. Frågorna guidar vidare och en bredare uppfattning för sammanhanget uppstår. ”Genom att se hur vi reagerar vid ett givet tillfälle kan vi använda erfarenheterna till att formulera nya eller alternativa strategier för vårt agerande” (Cederlund & Berglund 2014 s.47). Ett barn med bra självförtroende och självkänsla hittar sin plats i gruppssammanhang snabbare än barn med dålig självkänsla (Angelöw & Jonsson 1990 s. 144-147).

4 VAL AV METOD

Jag har valt att göra en litteraturstudie om anknytningen och dess betydelse för delaktighet för att det är ett intressant ämne. Jag valde metoden allmän litteraturstudie för att få en översikt på aktuell forskning och litteratur kring ämnet. I studien är det sekundär data som analyseras i stället för primär data som skulle ha inneburit intervjuer med barn, deras föräldrar och personal som arbetar på daghem. Motiveringen till valet är att ge forskningsbaserad kunskap om anknytningsteori som är ett ämne det har forskat mycket i. Delaktighet är just nu ett modernt arbetssätt och det intresserar att koppla ihop dessa två. Att intervjua och sammanställa material med motsvarande genomslagskraft skulle inte varit möjligt på denna nivå. Materialet som används bör beröra de båda ämnena och vara relativt nytt. Studien har därför avgränsats genom att jag valt artiklar som är så nya som möjligt dvs. 2004- framåt. Artiklarna skall fokusera på barns delaktighet och känsla av medbestämmande i dagvård. Det skall finnas en koppling till anknytningsteori och bindningsbeteende och de skall svara på min forsknings fråga. Trovärdighet och tillförlitlighet är nyckelord inom kvalitativforskning. Därför är det endast vetenskapliga publikationer som använts.

4.1 Litteraturstudie

Jag hoppas valet att göra en litteraturstudie skall möjliggöra en koppling mellan anknytning och delaktighet. Det är två ämnen som inte nödvändigt sammanstrålar eftersom det ena är psykologiskt och det andra är pedagogiskt. Det är värdefullt att få en sammanställning av resultat från olika forskningar och modeller för att se en större helhet. En enskild forskare beskriver kunskapsläget just då, men det saknas uppföljning. Enligt Jacobsen bör det finnas klara frågeställningar och syften i en litteraturstudie och de forskningar som används skall vara valda enligt specifika kriterier. En nackdel kan vara att inte all forskning kan tas med, det kan även uppstå problem med att hitta ursprunglig data och då är tillförlitlighetsfaktorn inte så hög (Jacobsen 2007 s.113–114). Genom att välja sekundär data har jag varit tvungen att anpassa till ursprungsforskarens åldersgrupperingar (Jacobsen 2007 s.122). Det innebär också att jag inte har kontroll över i vilka länder och förhållanden forskningen utförts.

4.2 Urvalskriterier och datainsamling

Mitt mål var att hitta vetenskapliga texter som berör delaktighet och anknytning. Forskningen skall vara publicerad 2004 eller nyare och forskningen skall representera etisk hållbar vetenskap. Jag började med att söka via Google scholar och vidare till diva-portal. Där hittade jag flera doktorsavhandlingar som berörde temat delaktighet men valde att endast använda en avhandling. Den avhandlingen jag valde baserar sig på förhållanden i Sverige (d.v.s. ganska lika som Finland) och den var inte styrd av något viss projekt. En avhandling valdes bort p.g.a. att den fokuserade för mycket på barns rättigheter i samhället, andra valdes bort på grund av att jag inte såg någon direkt koppling till anknytningsteori.

Att hitta artiklar om barns delaktighet krävde rätt sökord på engelska. Till en början var det svårt eftersom terminologin var främmande på engelska. Jag använde mig av sökfunktionen Ebsco, som jag hittade tack vare Arcadas bibliotekspersonal och skolans hemsida. Jag använde mig av sökorden ”Attachment”, ”attachment behavior”, ”participation”, ”children’s participation”, ”kindergarten/preschool/early education”. I de fall

då artikeln hade en rubrik som antydde beröra mitt ämne läste jag abstraktet och om abstraktet stämde läste jag hela artikeln. Det fanns många artiklar om anknytningsteori och då fick jag justera sökkriterierna så att ”participation” blev det primära sök ordet. Det visade sig att flera av artiklarna som var intressanta inte var tillgängliga för Arcada studerande. Jag var tvungen att besöka Helsingfors universitet för att få tillgång till artiklarna. Enligt mina sökkriterier var det tre stycken artiklar och en doktorsavhandling som passade i min studie.

4.3 Innehållsanalys

För att få en översikt av det data som finns samlad i en kvalitativ studie kan en innehållsanalys användas. Innehållet kategoriseras för att sambanden lättare skall framstå och för att man lättare skall kunna jämföra informationen från olika källor och strukturera materialet. Då framstår mönster och relevanta teman lättare och forskaren kan avgränsa irrelevanta data. (Bryman 2002 s. 191) Innehållsanalys kan användas inom många olika forskningsområden. Innehållet i min litteraturstudie är varierande därför hjälper en innehållsanalys att tolka materialet på flera olika plan. Det material jag använder har en stor spridning och att hitta broar mellan barns delaktighet och anknytning är utmanande. Innehållsanalysen hjälper att hitta kärnan var de båda möts. I min studie utkristalliserades tre stycken kategorier och utifrån dessa kategorier framstod resultaten. (Jacobsen 2007 s.139)

För att få en uppfattning av artiklarnas innehåll började jag med att läsa dem alla. Nästa steg var att se vilka teman som sticker ut och kan skapa olika kategorier. Enligt Jacobsen (2007 s. 139) är det i en innehållsanalys kategorierna som hjälper att ta fasta på de centrala i texterna. Till näst skall man frånga den enskilda texten och leta efter speciella fenomen som framkommer i texterna. Kategoriseringen underlättade att jämföra innehållet och se specifika fenomen i texterna. Kategoriseringen hjälper att spjälka upp och förenkla data som i sin helhet kan vara komplicerad. I ett senare skede av analyserandet av texterna är det kategorierna man förhåller sig till i stället för hela texten. (Jacobsen 2007 s.139-140)

4.4 Etiska överväganden

Eftersom min studie baserar sig på andras forskning är det viktigt att använda bara sådant material som är granskat och gått igenom en etisk prövning. Forskningsmaterialet som jag har använt är knutet till universitet, samhällsliga institutioner och vetenskapliga tidskrifter. Granskade artiklar förutsätts följa de grundläggande etiska aspekterna; informanterna har gett sitt samtycke, deras privatliv är skyddat och de återges korrekt. Alla artiklar som används skall presenteras och resultaten redovisas så korrekt som möjligt även om det i praktiken innebär att en analys alltid är en reduktion. Då resultaten redovisas skall det inte vara bara de resultat som stämmer med forskarens åsikter. Det är viktigt att forskaren förhåller sig neutralt. (Jacobsen 2007 s. 21-28)

5 RESULTAT

Här följer en kort presentation av artiklarna och dess innehåll. Presentationen är komprimerad och sammanfattas i sista stycket.

Being apart, being involved: the adult's role and child participation in an early childhood learning context (1) Skriven av Luca Ghirotto och Valentina Mazzoni. Under läsåret 2011-2012 iakttog forskarna en barngrupp i Reggio Emilia i Italien för att ta reda på om barns delaktighet förverkligas från "ett barns rättigheter" perspektiv. Barngruppen bestod av 22 barn i 2 årsålder. Resultatet de kom fram till var att utveckling startar med barnets potential och det är upp till pedagogens förmåga att aktivt lyssna till barnen och deras behov. Att utgå från barns rättigheter är ett riskabelt synsätt, Ghirotto och Mazzoni anser att det finns styrka i asymmetrin mellan barn och vuxen som man inte skall bortse från. Att hantera makt är grunden i kvaliteten av vård/fostran/lära relationen speciellt då man talar om delaktighet och delad kunskap.

Predicting preschoolers' attachment security from parenting behaviors, parents' attachment relationships and their use of social support (2) Skriven av Diana D. Coyl, Lisa A. Newland och Harry Freeman. Artikeln är publicerad 2008 i *Early child development and care*. Undersökningen omfattar 235 kulturellt varierande familjer i två olika områden i USA. Syftet med studien var att undersöka samband mellan barn i daghemsålderns

anknytningsbeteende, föräldrarnas beteende (föräldra-barn aktiviteter, regelbundenhet i uppfostran och regelbundenhet i samarbetet), föräldraskapets kontext (föräldrarnas mentala arbetsmodeller (IWM) och användningen av socialt stöd). Resultaten indikerar att föräldraskap och delat föräldraskap, föräldra-barn aktiviteter och icke fysisk bestraffnings strategier avgör effekterna av föräldrarnas inre arbetsmodeller och användningen av socialt stöd påverkar barns anknytning. Föräldraskap och delat föräldraskap framstod som direkta faktorer som påverkar barnets anknytningsbeteende.

Mental models of attachment as a part of kindergarten student teachers' practical knowledge about caregiving (3) Skriven av Ritva Horppu och Merja Ikonen-Varila. Studien genomfördes 2004, 82 kvinnliga första årets studerande vid Helsingfors universitet intervjuades med hjälp av Adult Attachment Interviews. Studien undersökte studerandes motiv till att söka till utbildningen och eventuella samband till deras anknytnings beteende. Det visade sig att valet av karriär hade ett samband med deras anknytningsbeteende såväl som deras motivering till att söka till utbildningen.

Social delaktighet i teori och praktik. Om barns sociala delaktighet i förskolans verksamhet (4) Skriven av Eva Melin, publicerad 2013. Den empiriska studien är formad som en fall-studie där 4 stycken daghemsavdelningar deltog. Från varje avdelning valdes fyra stycken barn varav ett barn med Down syndrom. Barnen som deltog i studien var 4-5 år gamla. Allt som allt var det 16 barn (fem med Down syndrom) och fem personal som deltog i studien. Syftet med studien är att ta reda på hur sociala deltagandemönster formas i förhållande till daghemmets olika strukturer. Hur är barn med Down syndroms deltagandemönster formade i relation till daghemmens olika strukturer. Hur kan man förstå förhållandet mellan barns deltagandemönster och daghemmets struktur? Resultatet visade att alla daghemsgrupper (i studien) hade samma struktur vad gäller måltider, vila, på och avklädning, hygien, bekvämlighet och närhet, omvårdande diskussioner och omvårdande lek. Vad gäller socialpedagogik använde alla avdelningar organisera planerade aktiviteter, undervisande lek, socialträning, städning och konfliktlösning. Två av daghemsgrupperna ordnade undervisande diskussioner. I tre av grupperna delades barnen in enligt deras behov och diagnos. Melin konstaterar att denna process är viktig för barns möjlighet till socialdelaktighet. Resultatet av hur daghemspersonalen delar upp barnen är av störst vikt för barns delaktighet i samhället, att leka

med någon, ha lek kompisar och möjligheten att vara någons vän. Förhållandet mellan barn och personal inverkar på hur verksamheten organiseras.

5.1 Sammanfattning

Den första vetenskapliga texten berör pedagogens roll och förhållningssätt i en daghemsgrupp. Den andra artikeln undersöker hur familjeförhållanden påverkar anknytningen. Den tredje artikeln undersöker blivande barnträdgårdslärares anknytningsbeteende och motivering till att söka till utbildningen medan den sist avhandlingen jämför hur sociala deltagandemönster formas i förhållande till daghemmets olika strukturer. Det är fyra olika stadier där delaktighet och anknytning sammanstrålar. Tanken är att alla dessa fyra stadier kopplas ihop till en helhet för att förklara på vilket vis anknytningen är relevant i förhållande till delaktighet.

5.2 Resultat av innehållsanalys

I denna studie analyseras 4 stycken relativt olika vetenskapliga texter. Innehållsanalys användes med frågeställningen som bas. 1. Är den tidiga anknytningen och det stöd föräldrarna fått, relevant då man talar om delaktighet i barngrupper på daghem/förskola? 2. Vems anknytningsstrategier påverkar hur delaktighet förverkligas?

Tre kategorier utkristalliserade sig: stöd och trygghet, utveckling, växande och lärande samt framtid och förutsättningar. Kategorierna belyser tre olika fenomen där delaktighet och anknytning möts. Valde att skilja på materialet med att numrera dem från 1-4 för att lättare skilja på dem i text.

5.2.1 Stöd och trygghet

Stöd och trygghet hör ihop med anknytningen och anknytningsbeteende. Två av artiklarna skriver direkt om anknytning medan de andra två handlar om delaktighet men de tar upp stöd och trygghet. I daghemsgruppen i Reggio Emilia (1) valde barnen att ta med sin morfar/farfar i verksamheten. Barnen upplevde att deras morfar/farfar kunde fungera som experter i deras trädgårdsprojekt och bjöd in dem att förverkliga trädgården

tillsammans med dem. Det tyder på trygga förhållanden till sin morfar och farfar om barnen litar på dem som experter. Personalen påvisade även att de var trygga individer i barnens liv, de var aktiva lyssnare till barnens intressen, idéer och nivå av lärande. De tog sig tid att lära känna barnen först genom att iaktta dem, deras lek och intressen. Därefter planerade de sin verksamhet i enlighet med dessa intressen men fortfarande med barnen som aktiva deltagare. Personalen implementerade information och styrde leken/intresset mot nya utmaningar i en takt som inspirera barnen.

Anknytningsbeteende och det stöd föräldrar fått undersöktes av Coyl, Newland och Freeman (2). Föräldrar som är i ett romantiskt förhållande har barn med tryggast anknytningsbeteende. Det förhållande som föräldrarna uppgav att ha till sin partner hade stort inflytande på hur barnens anknytning tedde sig. Familjestöd och stöd från sin tro korrelerade med en positiv anknytning. De som hade stöd speciellt av sin familj hade bättre förutsättningar för trygg anknytning. De föräldrar som inte använde sig av fysisk bestraffning som uppfostringsmetod och stabila föräldrar med bra föräldrasamarbete har större förutsättning att få barn som visar tryggt anknytningsbeteende.

Av de som började barntädgårdslärautbildningen i Helsingfors (3) var det endast 43% som hade en trygg anknytning. De med trygg anknytning var mest motiverade att studera till barntädgårdslärare medan deras motiv var delat mellan själviska motiv och barncentrerat motiv. Det innebär att mindre än hälften har en trygg anknytning då de inleder sina studier. Tyvärr visar inte studien om de som blir färdiga barntädgårdslärare har utvecklat sina mentala arbetsmodeller och ser på sin egen anknytning på ett annat vis i slutet av sina studier.

I den svenska avhandlingen om delaktighet (4) kommer det fram att personalens syn på barnens behov, påverkas av förhållandet mellan struktur och personalens samarbete. I struktur finns det trygghet, då barnen vet vad som skall ske till näst. Och att förutse sin omgivning är lättare om personalen arbetar enligt samma regler, rutiner och pedagogik. De grupper som deltog i studien ordnade verksamheten enligt samma struktur. Måltider, vila, på och avklädning, hygien, bekvämlighet och närhet, omvårdande diskussioner och omvårdande lek var uppbyggt enligt samma struktur.

5.2.2 Utveckling, växande och lärande

Pedagogen skapar förutsättningarna för att barnen skall få utrymme till utveckling, växande och lärande. (1) Personalen i Reggio Emilia visade klart och tydligt att de har de rätta egenskaperna för att förverkliga barns delaktighet och att de förstår rikedom i asymmetrin. Det märktes bland annat i och med att de kunde förstå barnens intresse för att bygga och förmedla fakta om närmiljön utgående från det specifika intresset. De hittade rätt nivå av motivering för att få barnen att tänka ett steg längre och personalen utmanade dem att ta intresset för att bygga till nästa nivå. Asymmetrin skapar möjlighet för lärande medan de som använder sig av ett mera renodlat ”barns rättigheter” perspektiv förlorar positiva effekter av vuxen-barnförhållandet. Delad kunskap och delaktighet kan uppstå då personalen har bearbetat sin syn på makt och definierat sin syn på omvårdnad och utbildning.

I de familjer där föräldrarna deltar i barnens aktiviteter och är inblandade i deras fritidssysselsättningar har barnen bättre förutsättning för en trygg anknytning (2). Barn behöver känna att föräldrar stöder dem och är intresserade av deras intressen. Deras anknytnings beteende utgår från en trygg bas och då har barnen större förutsättning för att våga utforska sin närmiljö och utmana sig med fritidsaktiviteter. Barnen lär sig genom nya erfarenheter och med föräldrarna som stöd får de en meningsfull fritid.

Studerandes (3) mentala modeller av anknytning (d.v.s. hur studerande konstruerar deras egna anknytningsrelaterade barndoms erfarenheter och relationer från deras nuvarande perspektiv) undersöktes med hjälp av Adult Attachment Interview. Information om mentala modeller fungerar som praktisk kunskap om omvårdnad för blivande barnträdgårdslärare. Anknytningsbeteende uppkommer för att skydda barnet och från anknytningsbeteendet uppstår mentala arbetsmodeller. Eftersom dessa arbetsmodeller är föränderliga kan studeranden under sin utbildning utvecklas.

Personalen hade en tendens att dela in barnen enligt diagnos och behov (4). I och med den handlingen tog personalen bort en del barns förutsättningar för delaktighet. De barn som hade en diagnos får inte samma möjlighet som de andra, deras förmåga var redan bestämd och personalen utgick ifrån det beslutet. Enligt Melin delas begreppet del-

aktighet in i tre olika kategorier, barns delaktighet i form av deltagare i samhället, deltagande i kontrollen över det egna livet samt deltagande i vardagliga livet. Den sista delar hon upp i två kategorier: social och individuell delaktighet. Socialdelaktighet uppstår genom gemenskap i en grupp, medan individuelldelaktighet syftar till att var angagerad i prestandan av en aktivitet. De barn som har en diagnos blev från början berövad på möjligheten till socialdelaktighet.

5.2.3 Framtid och förutsättningar

Förutsättning för barns rättigheter och barns delaktighet är en pedagogik som sätter en del av ansvaret för det egna lärandet på barnen (1). Barnen förutsätts ha ett intresse, en vilja att göra någonting, pedagogen är den som göder detta intresse och lyfter barnen vidare. Då barnets röst blir hörd, hen får välja och ha en åsikt som hen kan argumentera för får hen inflytande över sitt eget liv (4). Barns anknytningsbeteende resulterar i mentala arbetsmodeller (2). De mentala arbetsmodeller barnen bär med sig från sin kärnfamilj påverkar deras beteende i daghem/förskola. Också senare i livet agerar vuxna enligt sina mentala arbetsmodeller och det i sin tur påverkar hur en pedagog förhåller sig till sin karriär och motiveringen att arbeta i barngrupp (3). Studien visade att de med tryggt anknytningsbeteende också var säkrare på sitt val av studier.

6 ANALYS

Från början trodde jag att detta arbete skulle handla om barns känsla av delaktighet i förhållande till deras anknytningsbeteende. Men det visade sig att det inte nödvändigtvis är barnens anknytningsbeteende som är grunden för delaktighet i en barngrupp. Den första artikeln (1) understryker pedagogens/personalens egenskaper och kapacitet för att skapa delaktighet. Det samma gäller för den fjärde (4) avhandlingen, som tar det ett steg vidare och beskriver arbetsteamets struktur och samarbete som förutsättning för delaktighet. Tyvärr visade sig i artikel (3) att mindre än hälften som börjar studera vid barnträdgårdslärlinjen i Helsingfors har en trygg anknytning själv. Goda förutsättningar för en trygg anknytning är att föräldrarna är i ett romantiskt förhållande, (2) att föräldrarna samarbetar och inte använder sig av fysisk bestraffning. De fyra artiklarna bildar en cirkel kring delaktighet och anknytning, föräldrarnas beteende gentemot sina barn,

barnens anknytning, anknytning och pedagoger, hur pedagoger arbetar med delaktighet och barns trygghet i barngruppen.

Är den tidiga anknytningen och det stöd föräldrarna fått, relevant då man talar om delaktighet i barngrupper på daghem/förskola? Anknytningen och människans första levnadsår sätter en prägel på våra liv som vi dels kan förändra och utveckla med hjälp av våra sociala kontakter. Anknytningen är ingenting konstant och statiskt, det är en process som förändras livet ut (Broberg m.fl. 2006 s. 131-133). Eftersom babyn naturligt visar anknytningsbeteende och påverkas av hur väl föräldrarna svara till anknytningsbeteendet (Broberg m.fl. 2006 s.57-59) kan det tyckas underligt att inte mer stöd och träning erbjuds till nyblivna föräldrar? Stöd från familjen och stöd från tro korrelerar med trygg anknytning enligt Coyle m.fl. undersökning (2) vilket indikerar att det är stöd från familjen och deras tro som är de stödformer som gynnar barnet mest. Föräldrar med familj som stöd och med en tro som ger dem stöd får trygga barn, trygga barn har bra självförtroende och anpassar sig lättare till grupper. Barnet övar på att förstå sin omgivning genom att leka, rollekarna utvecklas till sociala spel där barnen övar förutse andras handlingar och för att det skall vara möjligt måste barnet ha förmågan att sätta sig in i andras situation (Stensmo 1991 s. 74). De växer upp mera målmedvetna och de som väljer att bli pedagoger har större förutsättning att lyckas få barngruppen att känna sig delaktig i verksamheten. På långsikt är anknytningen relevant eftersom pedagogens anknytningsbeteende och de mentala arbetsmodeller hen utvecklat påverkar hens kapacitet att vara öppen och skapa delaktighet.

Vems anknytningsstrategier påverkar hur delaktighet förverkligas? Melin (4) kom fram till att förhållandet mellan barn och personal inverkar på hur verksamheten organiseras. Barnen i (1) Reggio Emilia visade täcken på tryggt anknytningsbeteende eftersom de bjöd in morfar/farfar att delta. Anknytningsbeteende resulterar i mentala arbetsmodeller som barnen såväl som den vuxne (som arbetar på daghem) reagerar och fungerar enligt. Det påverkar hur väl den vuxna människan kan vara öppen till barnens anknytningsbeteende samt i vilken utsträckning den vuxne har kapacitet att förverkliga delaktighet i egenskap av pedagog. Slutgiltiga svaret måste vara att alla i gruppen deltar med att förverkliga delaktighet, utan alla medlemmars inkludering är det inte delaktighet. Medan det är den vuxnes d.v.s. pedagogens ansvar att skapar förutsättning för delaktighet.

6.1 Resultaten i förhållande till tidigare forskning

Stöd av familjen och av tro (2) visade sig inverka positivt på barns anknytningsbeteende. I examensarbetet om verksamhetsformer som stöder anknytningsprocessen (Lehtinen 2009) var det sju stycken verksamhetsformer som nämndes. Av dessa var det ingen som på ett direkt sätt tog med externa familjemedlemmar, dessa verksamhetsformer var riktade till kärnfamiljen. Visst är det möjligt att t.ex. mormor är den som går på baby massage med den nyfödde. Men i grunden är verksamhetsformerna tänkta för kärnfamiljen. På en del orter är det församlingen som ordnar familjerådgivning och förberedelsekurser för gravida med familj. Men tro i sig är inte en del av kursen även om det är i församlingens regi. I Lehtinens (2009 s. 40) undersökning var det en av respondenterna som nämnde församlingen som ett alternativ till deras egen verksamhet.

Alla verksamhetsformer som Lehtinen (2009) tog fasta på stödde anknytningen medvetet eller omedvetet. Coyl m.fl. (2) kom fram till att barns vars föräldrar är aktiva i barnens intressen har tryggare anknytningsbeteende. Det indikerar att föräldrar som redan från barnets födsel är aktivt intresserade av barnet och att lära känna barnet har goda förutsättningar för att skapa en trygg anknytning för barnet.

Stensmo (1991 s. 9) beskriver människan som sociala psykiska varelser som i grupp fungerar parallellt och individuellt. Har barnen goda erfarenheter av att kunna läsa av människor i sin omgivning har barnet bättre förutsättning för vara delaktig, vilket barn med ambivalent anknytning inte har, deras inre arbetsmodeller bygger på ett oförutsägbart förhållande till anknytningspersonerna (Brodén 2004 s. 38-40). Ett barn med ambivalent anknytningsbeteende har en tendens att arbeta mera mot föräldrarna i stället för att ta hjälp av föräldrarna för att lösa problem (Broberg 2007 s. 247) medan ett barn med desorienterat anknytningsbeteende upplever stor förvirring eftersom anknytningspersonerna både är ursprunget till rädsla och de som skall vara trygga. Denna motsägelsefullhet resulterar i oförmåga att skapa fungerande arbetsmodeller. Arbetsmodeller är en förutsättning att utvecklas normalt (Brodén 2004 s. 38-40). Arbetsmodeller bär vi med oss, de förändras och påverkas vid interaktion med andra människor.

Melin (4) konstaterade i sin undersökning att det är lättare att förutse sin omgivning om personalen arbetar enligt samma regler, rutiner och pedagogik. Det indikerar att otrygga barn mår bra av rutiner och en förutsägbar vardag. Barn med ambivalent eller desorienterat anknytningsbeteende är en större utmaning för pedagogen. Pedagogerna i Ghirottos & Mazzoni (1) undersökning satte tid på att lära känna barnen i sin barngrupp innan de började styra gruppen mot inlärning. Pedagogerna hade genom den handlingen goda förutsättningar för att kunna påverka deras arbetsmodeller, eftersom de genom att iaktta barnen såg barnens intressen men även deras sätt att agera och lösa problem. Läroplan för förskoleundervisningen i Esbo (2016) understryker detta fenomen genom att understryka att barns tidigare erfarenheter skall tas i beaktande och nya kunskaper skall ha en anknytning till barnens vardag.

Det finns en viss rollfördelning i grupper, Angelöw & Jonsson (1990 s. 138). I och med rollfördelningen uppkommer hierarki. Denna hierarki beskrev Ghirottos & Mazzoni (1) som en asymmetri som skapar möjlighet för inlärning.

Socialpedagogiken sätter stor fokus på socialpedagogens kompetens och förmåga att använda denna kompetens för att skapa delaktighet. Madsen (2001 s. 226-235) beskriver fyra kompetenser som sammanstrålar och bildar en femte kompetens. Dessa kompetenser är inte någonting man lär sig genom att endast läsa stora tunga böcker. Dessa kompetenser kräver ett visst sätt att tänka, ett visst förhållningssätt och framför allt övning. Barnträdgårdslärar studeranden vid Helsingfors universitet (3) som visade tryggt anknytningsbeteende var de som också var mest säkra på sitt val av karriär och deras motivering var både barncentrerad och självcentrerad. Att vara säker på sitt val av yrke, med motiveringen att arbeta både för barnen och för att utveckla sig själv är goda egenskaper att ha för att ha kapacitet att ta Madsens fem kompetenser till sig. Och dessa egenskaper hade de barnträdgårdslärarstuderandena med tryggt anknytningsbeteende. I Ghirottos (1) undersökning visade pedagogerna tydliga tecken på att besitta de fem kompetenserna. De iakttog barnen, bildade sig en uppfattning om barnens intressen, blev delaktiga i intresset, hjälpte barnen att utveckla intresset och att förverkliga deras visioner.

7 DISKUSSION

I detta kapitel kommer jag att fundera över mitt metodval, arbetslivsrelevans och förslag på fortsatt forskning. Valet att göra en litteraturstudie föll naturligt eftersom jag ville koppla ihop ett nytt examensarbete med mitt tidigare examensarbete. Intervjuer var metoden i mitt förra examensarbete medan det i denna studie inte kändes ändamålsenligt. Att ta reda på om anknytningen påverkar delaktighet genom intervjuer väcker en central fråga; vem intervjuas? Är det föräldrar som avgör barns anknytningsbeteende eller barnen själva? Och är det personen, föräldrar eller barn som svarar på frågorna om delaktighet? Jag ansåg att en litteraturstudie var det rätta verktyget för att bygga vidare på ett psykologiskt arbete med syfte att dra nytta av det i pedagogiskt sammanhang. Det mest tidskrävande momentet har varit att hitta artiklar som passar för detta arbete. Det visade sig vara svårare än jag trott att koppla ihop anknytning (psykologiskt) med delaktighet (pedagogiskt). Eftersom de forskare som använder det ena begreppet sällan använde det andra. Valet av metod visade sig vara ändamålsenligt och gav ett överraskande resultat.

Min frågeställning visade sig mot slutet vara ganska lika och det var ett medvetet val att försöka hålla de två isär. Svar på frågan om den tidiga anknytningen och det stöd föräldrarna fått, är relevant då man talar om delaktighet i barngrupper på daghem/förskola fick jag svar på ett indirekt vis. Eftersom det i ingendera av artiklarna nämndes både delaktighet och anknytning kan jag bara spekulera kring ett direkt samband. Det examensarbete jag skrev 2009 om anknytning fick i detta arbete en fortsättning och det visade sig att familjen och tro var det viktigaste stödformerna. Tyvärr hade jag inte hittat belägg för detta 2009 och ett arbete med samma team skulle idag få ett annat slutresultat. Tro och anknytning är ett tema jag gärna skulle läsa mera om med tanke på att forskning (2) visade att det påverkar positivt på anknytningsbeteendet.

Resultatet att det är pedagogens anknytningsbeteende som påverkar delaktighet, var oväntat. Det skulle behövas betydligt mera forskning för att kunna dra generella slutsatser. Det skulle vara intressant att veta hur socialpedagoger ser på sin egen anknytningsbeteende jämfört med barnträdgårdslärare. Jag skulle även gärna läsa forskning som redder ut hur mycket en pedagogs mentala arbetsmodeller (IWM) påverkar i arbetet med barn och hur mycket är didaktik. Det antal artiklar jag använt känns så här i slutskedet

begränsande. Men resultatet ger hopp. De barn som inte har haft en trygg uppväxt kan med hjälp av pedagogen bygga på sina arbetsmodeller så att de förändras positivt. Delaktighet; lära känna barnen, se barnen, stöda, lyfta och anpassa verksamheten till barngruppen är bra byggstenar för en positiv utveckling.

Detta arbete kan hjälpa att förstå delaktighet och förutsättningarna för att lyckas med det. Anknytningsbeteende och barnens hemförhållanden är någonting som påverkar barnen då de är i daghem/förskola. Den vuxne bör även vara medveten om sina egna beteendemönster och arbetsmodeller. Delaktighet kräver insikt. För att arbeta med sig själv och medvetet införa barns delaktighet, är det första steget att bli medveten. Detta arbete kan ses som en introduktion, speciellt i de kommuner som håller på att förnya sin läroplan och införa ett nytt sätt att arbeta.

KÄLLOR:

Angelöw, Bosse & Jonsson, Thom. 1990, *Introduktion till socialpsykologi*. Lund: Studentlitteratur, 272 s.

Blomdahl, Frej G. & Eriksson, Bengt. 1998, *Social omsorg och socialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur, 166 s.

Bowlby, John. 1994, *En trygg bas: kliniska tillämpningar av bindningsteori*. Stockholm: Natur och kultur, 216 s.

Broberg, Anders. Granqvist, Pehr. Ivarsson, Tord & Risholm Mothander, Pia. 2007, *Anknytningsteori, betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Elanders Falköping: Natur och Kultur Akademisk, 362 s.

Bryman, Alan. 2002, *Samhällsvetenskapliga metoder*, Malmö: Liber Ekonomi, 502 s.

Coyle, Diana D., Newland, Lisa A. & Freeman, Harry. 2008, *Predicting preschoolers' attachment security from parenting behaviours, parents' attachment relationships and their use of social support*. Tillgänglig: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03004430802090463> Hämtad 27.02.2016

Cederlund, Christer & Berglund, Stig- Arne. 2014, *Socialpedagogik – pedagogiskt socialt arbete*. Liber AB: Stockholm, 183 s.

Ghirotto, Luca & Mazzoni, Valentina. 2013, *Being part, being involved: the adult's role and child participation in an early childhood learning context*. Tillgänglig: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09669760.2013.867166> Hämtad 27.02.2016

Horppu, Ritva & Ikonen-Varila, Merja. 2004, *Mental models of attachment as a part of kindergarten student teachers' practical knowledge about caregiving*. Tillgänglig:

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=afh&AN=15152356&site=ehost-live> Hämtad 27.02.2016

Jacobsen, Dag Ingvar. 2007, *Förståelse, beskrivning och förklaring. Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur, 316 s.

Lehtinen, Fanny. 2009, *Lär känna din baby, verksamhetsformer som stöder en positiv anknytning*. Examensarbete, Vasa: Novia, socionom, 43 s.

Läroplan för förskoleundervisningen på svenska i Esbo från 1.8.2016, nämnden Svenska rum, Esbo, 44 s. Tillgänglig:

http://www.esbo.fi/sv-fi/Barndagvard_och_utbildning/Forskoleundervisning Hämtad 21.02.2016

Madsen, Bent. 2001, *Socialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur, 244 s.

Melin, Eva. 2013, *Social delaktighet i teorin och praktik, om barn sociala delaktighet i förskolans verksamhet*. Tillgänglig: <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:606868/FULLTEXT01.pdf> Hämtad 27.02.2016

Stensmo, Christer. 1991, *Socialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur, 198 s.